

Árvácska

Móricz Zsigmond regényének felhasználásával
az átiratot készítette Vidovszky György
(dalok: Pap Gábor)

1. jelenet - Zánya

A térben középen egy dobogó áll, mellette két oldalt székek szabályos sorban. A sarokban hátul egy zongora. Előkelő, elegáns ruhába öltözött „arisztokraták” érkeznek rendezett egymás után a térbe, megállnak a nézőkkel szemben. Kezükből pezsgőspohár. Benne tej. Moldvai csángó dal éneklésébe kezdenek.

Zánya ő szíp lyányát, zánya ő szíp lyányát
Nem mágának tárca, nem mágának tárcá.
Kárján felnyieveli, kárján felnyieveli
Szárnyára jereszti, szárnyára jereszti.
Szó isz távál nyézi, szó isz távál nyézi,
Hogy más szindjá sz veri, hogy más szidjá sz veri.

Elégedetten koccintanak poharukkal, majd belekortyolnak a tejbe. Lenyelni egyikük sem tudja. Néhány másodpercnyi kellemetlen álldogálás után mindenki visszaöklendezi a poharába a tejet. Ekkor már előke-rül egy nagy tejesüveg, abba ürítik poharaikat a zavarban lévő fellépők.

2. jelenet – Hajnal a mezőn

Esik az eső, nincs menedék. A hangokat a szereplők adják. Menedéket kereső emberek bolyongnak a térben. Egy elegáns lány besétál középre, piros lufit vesz elő, lassan felfújja, majd a feje fölött lévő damilra akasztja. Közben az eső mintha alábbhagyna. Az egyik esőcsepp – a cseppek kiszámíthatatlan ritmusában – megszólal.

Haj-nal-a-pusz-tán.
A-ke-mény-és-ö-rök-nap
Úgy-éb-red-az-ég-és-a-föld-színén,
Mint-az-i-dét-len-tyúk-é-ret-len-to-já-sa.
Kis-ta-nya-a-vég-te-len-pusz-tán
Mi-lyen-jó-vol-na-itt-élni-itt-meg-nyu-god-ni.
Mi-lyen-jó-vol-na-itt-gyer-mek-len-ni.
Kis-lány-áll-a-me-ző-n-ál-mos.

Ezalatt egy másik lány (most Csöre) folyamatosan és vágyakozva nézi a vörös lufit. Feláll, körbejárja, majd felül a dobogóra. Fázik.

3. jelenet – Tej és ing

Egy harmadik szereplő, Anyaként elegánsan feláll. Csend van. A figyelem rá irányul. Anya hangot ad ki a száján, felmekeg, mint egy kecske. Erre a többiek egy teljes állathang-arzenállal válaszolnak, akárcsak egy tanyán lennének. A dobogó mellett álló fiúk, megdöntik a dobogót, Csöre alig bír rajta megkapaszkodni, csúszik le. Az Anya rájuk kiált.

ANYA Hogy a fene ött vóna meg bennetöket! (Anya a retiküljéből egy piros bögrécskét vesz elő, Csöre elé teszi. A visszaokádott tejből önt)
ANYA No egyél. Mér nem eszel, eszed meg rögtön.
CSÖRE Nem kell.
ANYA Csöre, Csöre, a fene egyen meg.
CSÖRE No, a fene egyen meg, mán én csak fene egyen meg.

BORIS Csöre, nee! Ne arra, te! Csöre, nee! *(Csöre megijed.)*
CSÖRE Merre? Mondd, merre?

BORIS Ne arra! Nem hallod, nem arra!
CSÖRE Gyere ide gyere, gyere csak ide, te kis...!
BORIS Ne arra, Csöre!
CSÖRE Boris, miért ne?
BORIS Csöre, nee! Ne arra, te! Csöre, nee!
CSÖRE Merre? Mondd, merre?

BORIS Ne arra! Nem hallod, nem arra!
CSÖRE Gyere ide gyere, gyere csak ide te kis...!
BORIS Ne arra, Csöre!
CSÖRE Boris, miért ne?
BORIS Hajtsa el! Hajtsa eel!
CSÖRE Miért ne? Boris, miért ne?

Csöre megszerzi a sisakot, lassan felemeli, fejébe teszi, érzi, hogy jó. Nevet, örül.

6. jelenet – Parázs

Csöre közepén, a fején a sapkával. A többiek körülötte állna, kiabálnak vele.

Hol vetted a dinnyét?

CSÖRE A földön leltem.

Szabad a dinnyét leszakítani?
Te bitang, szabad dinnyét szakítani a földjén?
Nem tudod, te alávaló disznó, hogy a dinnyét el kell adni?
Le merted szakítani?
A tied az a dinnye?
Hát tolvajt nevelek én belőled?
Tolvaj leszel te nekem?

Úgy úgy, csak nézd meg, lopott!
A dinnyeföldre ment, levette a legszebb dinnyét.
Amit el lehetett volna adni.
Lopott? lo-pooooott?
Dinnyét lopott ez a dögszem?
No gyere, nem fogsz te többet lopni...
Nem fogsz te többet lopni, ha a kezedbe ragad se.
Zárd be csak az ajtót, ki ne szökjön!
Fogd meg a kezét!
Mít akarsz vele má?
Most megtanítom a disznót!
Nem fog ez többet lopni.
Tartsd a kezét!
Fogd össze az ujjait, tartsd a kezét!
Úgy tartsd, hogy ráteszem a parazsat.
Nem fog ez többet lopni, azt tudom istenem...

Ezalatt belökték a dobogó belsejébe, csak a keze lóg ki, ráteszik a sisakot. A lányok a melltartójuk pántjával tűzhangot adnak, majd meggyújtják a sisakot. Lángol. Csöre felordít. Hirtelen pánik tör ki a szereplőkön. Rémséggel keresik a helyüket, sikítás, üvöltések, menekülnek, borulnak a székek, fékevesztett zongorázás. Közben az egyikük felhúzza egy félíg elégett gumikesztyűt, feláll a dobogó tetejére. Csend. Zavartan tisztítják le ruháikat a szereplők. Leülnek.

7. jelenet – Parázs-sírató

Az Anya és az Édesanya énekel Csöre képzeletében. A két anya-figura Csöre mellé ülnek. Csöre döb-benten nézi feketére égett kezét.

ÉDES Édes kisjányom, nem szabad lopni, te azt nem tudod?

ANYA Azért mondtalak meg kedvesapámnak, mert én gyenge vagyok, hogy megtanítsalak.

ÉDES De ő most nagyon megtanított, gyere ide, gyere ide, egy kis tejszes ruhát teszek a kezedre.

ANYA Látod, még az én kezem jobban megégett, mert én vigyáztam, mikor kedvesapád rá akarja tenni a parazsat, én visszábbtoltam a te gyenge kis ujjacskádat, de az én kezemet megnézheted, még füstölt is a húsom, úgy megégette, ahogy rányomta a parazsat.

ÉDES Hát ne lopj többet kisfiam, mert az a legnagyobb bűn. El ne vedd többet a másét!

ANYA Itt neked minden a másé; neked semmit se szabad elvenni, tanuld meg!

ÉDES Neked sehol a világon semmit se szabad elvenni, mert neked nincsen semmid.

ANYA A bőröd, az a tied, de egyebed neked nincsen.

Közben az Édesanya beköti gézzel a sebes kezét.

8. jelenet – Elvesztettem kesztyűcském

Az égett kezű szereplő, leveszi kezéről a gumikesztyűt és dalba fog. A többiek csatlakoznak, körjátékot játszanak.

Elvesztettem kesztyűcském,
Szidott anyám érte,
Annak, aki megtalálja
Csókot adok érte.
Szabad péntek, szabad szombat,
Szabad szappanozni,
Szabad az én galambomnak
Egy pár csókot adni.

9. jelenet – Kadarcs - katona

Akinél a kesztyű maradt, felkiált.

CSÖRE Boris, Boris, boohorihizs, megváglak, agyonütlek, a fene ött vóna meg, Booorizs! Borizs ne menj a szőlőbe! Borizs!

Ezalatt a lányok leülnek, a fiúk szemben megállnak.

RÓZSI Gyere a szőlőbe, gyertek a szőlőbe, együnk szőlőt e!

CSÖRE Nekem nem kell, savanyú.

ESZTER A Kadarcsé édes. Az már egészen édes, gyertek a Kadarcs szőlőjébe.!

Ahogy közelebb lépnek a fiúkhoz, azok elkezdenek ritmikusan lihegni, a háttérben ülő lányok lélegzését hallani erősebben.

CSÖRE Jön Kadarcs gazda.

ESZTER Sicc, ki a szőlőből.

KADARCS Mék a legkisebb köztetek? Te itt maradsz, a többi hazamegy.

CSÖRE Én minek maradok itt? Kikapok?

Kadarcs felállítja Csörét a dobogóra. Körbejárja. Meg akarja érinteni a mellét.

CSÖRE A nem a magáé!

Kadarcs csodálkozva újra próbálkozik.

CSÖRE Ne bánts! Parazsat teszek a körmére!

KADARCS Mit csinálsz?

CSÖRE Parazsat!

KADARCS No no, c c c

Csöre a kezét nyújtja.

CSÖRE Szilvát lehet, mert a nem a mienk, de szőlőt nem lehet, mert az a mienk. Kedvesapámé!
Kedvesanyámé! Kedvestestvéreké! Szőlőt ne bánts!a!
KADARCS Hát te megoltalmazod a Dudás szőlejét? Akkor én téged megfogadlak.

Leülteti. Hátról liheg a nyakába.

CSÖRE Ne bántson!

KADARCS Most megvagy! No most megvagy! Most nem tudsz elszaladni előlem. Kell-e mézes kenyér?
Kell-e cukor... kis büdös kölyke, most megtöröm még a csontodat is, megeszlek, lenyellek, megzabál-
lak... már régen fáj rád a fogam... Tudod, ki vagyok én?

Hátul a kórus rázendít, mint egy előkelő operett-bálon.

Katona vagyok én,
Ország őrizője,
Sír az édes anyám,
Mer' elvettek tőle.
Sír az édes anyám,
A rózsám meg gyászol.
Fekete gyászvirág
Búsul ablakában.

KADARCS Katona vagyok, most jöttem a frontról, tudod-e?

CSÖRE A Kadarcs!

KADARCS Katona!

CSÖRE A Kadarcs!

KADARCS Nem fogod be a szádat! Nem hallod, hogy katona vagyok? Katona!

Elengedi a lányt. A lány nyakába teszi piros nyakkendőjét.

KADARCS Égy haza! Várnak.

Csőre csak fekszik, nem mozdul. Mintha meghalt volna.

10. jelenet – Vér

*Csőre feláll, undorodik a nyakkendőjétől. Közben egy nagyhasú (terhes) lány áll fel a dobogóra, mögöt-
te lent egy másik lány áll. Csőre kezébe tűt és gombot adnak. Az Anya a hasára mutat. Csőre az Anya
hasához közelíti a tűt, átfűzi a gombot és megpróbálja felvarrni a gombot a hasára. Remeg a keze.
Sűgva beszélnek.*

ESZTER Hun vérezted meg magad?

CSÖRE Megszúrt a karó.

RÓZSI Milyen karó?

CSÖRE A Kadarcs.

RÓZSI Miféle Kadarcs?

ESZTER Megszúrt a karó?

CSÖRE Milyen karó?

RÓZSI A Kadarcs.

CSÖRE Miféle Kadarcs?

RÓZSI Megvérezted.

ESZTER Hun vérezted meg magad?

CSÖRE Megszúrt a karó.

RÓZSI Milyen karó?

CSÖRE A Kadarcs.

RÓZSI Miféle Kadarcs?

ESZTER Megszúrt a karó?

CSÖRE Milyen karó?

RÓZSI A Kadarcs.

CSÖRE Miféle Kadarcs?

RÓZSI Megvérezted magad.

Csőre dühödten belevágja a tűt az Anya hasába, kidurran a benne lévő lufi. Anya térdre esik, mint egy állat, ami szülni kezd.

11. jelenet - Születés

Hirtelen: kórus (báméskodó gyerekek) a jobb oldalon, lelkész-orvos a másik oldalon. Középen egy fiú, aki mindig szabatosan ismétli az Anya nyögve mondott szavait. Az Anya felkiált. A Kórus és a Lelkész énekelnek.

ANYA Szaladjatok Mágócsékhoz, jöjjön át valaki segíteni, mert Boriska ellik! Apátokra nem lehet számítani, a fene tudja, hol eszi a gyalázat.

FÉRFI Szaladjatok Mágócsékhoz, jöjjön át valaki segíteni, mert Boriska ellik! Apátokra nem lehet számítani, a fene tudja, hol eszi a gyalázat.

ANYA Jaj, István, jöjjön, segítsen má, mingyán meg lesz mán, mán nagyon odavan szegény Boriska!

FÉRFI Jaj, István, jöjjön, segítsen má, mingyán meg lesz mán, mán nagyon odavan szegény Boriska!

KÓRUS A gyerekek félve, kacarászva lesték, mi lesz.

LELKÉSZ Csöre is ott szorongott a többi közt. Kadarcs odanézett rá, s a pucér lánytól mingyán villogni kezdett a szeme.

ANYA Ki vót vele a bikánál? E vót?

FÉRFI Ki vót vele a bikánál? E vót?

ANYA A fene egyen meg, eredj be, ne légy itt láb alatt, te!

FÉRFI A fene egyen meg, eredj be, ne légy itt láb alatt, te!

LELKÉSZ A gyerekek nem gondoltak semmit.

KÓRUS Jön a tehén, lesz kis tehén.

Az Anya felkiált, és megkönnyebbül.

LELKÉSZ Meglett.

KÓRUS Meglett.

Egy lány válik ki a Kórusból, némán odalépdél a dobogóhoz, feltérdel rá. Megpróbál felállni, ekkor már úgy mozog, mint egy frissen született boci.

ANYA No a csuda, de fene ronda.

FÉRFI No a csuda, de fene ronda.

LELKÉSZ Úgy ugrált, úgy lehetett nevetni.

KÓRUS De most csak nézték tágra nyílt szemmel...

LELKÉSZ ...ahogy Kadarcs István nekivetkezett, és vizes ruhával törülgette a kis állatot, míg olyan szépen dagadt kifelé, ahogy a jószagú kenyér kél a kosárban.

KÓRUS Csöre meg csak nézte fintorgó arccal...

LELKÉSZ ...mikor a kis bornyú lábon volt, kedvesanyám egy kis vizet csapott a szeme közé.

ANYA No, istennek hála, ezt mán úgy híják, boci!

FÉRFI No, istennek hála, ezt mán úgy híják, boci!

Az Anya segít a botladozó Bocinak, lefekteti, mint egy gyermeket.

KÓRUS Csöre odapillantott...

LELKÉSZ ...és megiszonyodott az embertől is, ez is tele volt vérrel frecskendezve, nagyon iszonytató volt. Másnap reggel már egész szép volt a kis boci, a gyerekek mielőtt iskolába mentek, már megnézték az ólban, ahogy Boris éppen nyalta, nyalogatta a fiát.

ANYA Mi az anyátok istenit csináltak már vele, megálljatok csak, hogy megdöglik, de akkor jaj nektek, apátok a tőkére teszi a fejeteket, mer megmondom neki, hogy micsináltak.

FÉRFI Mi az anyátok istenit csináltak már vele, megálljatok csak, hogy megdöglik, de akkor jaj nektek, apátok a tőkére teszi a fejeteket, mer megmondom neki, hogy micsináltak.

Csőre válik ki a Kórusból, irigykedve nézi a frissen született Bocit.

LELKÉSZ Csöre nem félt nappal a bociától és most elhitte...

CSÖRE ...hogy kedvesanyám igazán megmondaná kedvesapámnak, ahogy megmondta, mikor ő dinnyét lopott.

LELKÉSZ Szinte érezte a fejében, ahogy a tőkére teszik, és levágják a nyakát.

CSÖRE Korty korty korty, boci szalad iszod, korty korty korty, boci szalad iszod te...

KÓRUS Korty korty korty, boci szalad iszod, korty korty korty, boci szalad iszod te...

12. jelenet – Szellem – halál – só

A dobogó teteje lekerül, négyen térdelnek a keretbe, rőfögnek, mint a malacok. Fehér, elasztikus lepedőt borítanak a keretre, erre a malacok fékevesztett sikitásba kezdenek. Ahogy eltakarja őket a lepedő, elhallgatnak. Csöre lép be, nézi csodálkozva, érdeklődve, vajon mi ez a fehér, különleges jelenség. Megérinti a tetejét. Váratlanul arcok, kezek formái tűnnek át a lepedőn, Csörét szólítják, huhognak, mint a szellemek.

KÍSÉRTET Csö-re... Csö-re... Csö-re... Csö-re...

Csöre viszont nagyon megijed.

CSÖRE Kedvesapám, kedvesapám, itt a kísértet!

Az Apa belép, egy léccet durrant el a padlón.

APA A kurva rosseb egyen meg!

A kísértet eltűnik, ismét mozdulatlan a fehér keret. Csöre megnézi közlőrl a hullát. Lelül a keret elé. Az elasztikus fehér anyag megmozdul.

SZELLEM Hát te ki bornya fia vagy?

CSÖRE Nincs nekem senki, szellembácsi.

SZELLEM Nincs anyád?

CSÖRE Nekem nincs, csak kedvesanyám.

SZELLEM Hát, akkor hun termettél?

CSÖRE Én csak állami vagyok.

SZELLEM Jó ezeknek: felszednek a piszokbul egy államit, három hónapig etetik, akkor kapnak érte egy malac árát, azután meg a gyerekfizetésből mindig kitelik a disznóhizlalás... Hány esztendős vagy?

CSÖRE Nem tudom.

SZELLEM Még azt se tudod? Ahány disznó van az udvaron, az mind ebből szaporodott.

SZELLEM2 Jobb, mintha ütöt szózzák le, mint Tatáréknál.

SZELLEM Hogy?

SZELLEM2 Hát mindenki elment hazulról, csak a kilencéves maradt otthon a kis államival. Azt mondja a kilencéves a kis államival, mikor magukban voltak: Gyere csak, lesózlak! Avval fogta a gyereket, levágta, mint az apja a disznót. Leszúrta, azután elvágta kezét, lábát, kihásította, és az egészet úgy ahogy vót, lesózta. Jönnek haza este a szülők, kérdik osztán, hogy hun az állami?

Ekkor mintha egy fekvő ember alakja rajzolódna ki az elasztikus anyagból: fej, két kéz, két láb.

Aszongya a kilencéves, hogy: A tekenőben van, lesóztam.

A besózott test lassan besüpped a „kádba”.

SZELLEM De hogy egy kilencévesnek annyi esze nem volt, hogy az ott sivalkodott és neki nem fájt, hogy annak fájt!

Csöre megijed. Hirtelen hátrafordul, de nem lát semmit, minden mozdulatlan.

13. jelenet – Üveg

Felhangzik a Für Elise zongorán, el-elakadva. Csöre a dobogón áll ismét. Körülötte mindenütt a többiek mozdulatlan baba-pózban helyezkednek el. Középen a tejes bödön. Nagysága lép be, a zene abamarad.

NAGYSÁGA Jó napot!

ANYA Jaj, kezit csókolom, nagyságos asszony, kezit csókolom.

Csöre felemeli mindkét kezét, mintha egy üveg falát fogná.

CSÖRE Kezit csókolom, nagyságos asszony, kezit csókolom.

Az Anya zavartan néz bele a bödönbe, magához veszi.

NAGYSÁGA Mért szaladt el Árvácska?

ANYA Szaladós, kezit csókolom, szaladós szegényke.

Sürgeti Csöre egyetértését.

CSÖRE Szaladós vagyok, kezit csókolom, olyan szaladós szegényke.

NAGYSÁGA És mért van meztelenül?

ANYA A semmi, olyan természetje van, rögtön lelöki magáról. Nem látja itt senki, hideg sincsen.

CSÖRE A semmi, olyan természetem van, rögtön lelököm magamról. Nem lát itt senki, hideg sincsen.

NAGYSÁGA Megmondtam magának már tavaly, hogy meg ne lássam meztelenül, mert elveszem magától.

CSÖRE Megmondtam magának már tavaly, hogy meg ne lássanak meztelenül, mert elvesznek magától.

NAGYSÁGA Maga ellen súlyos vád van. A gondozottnak már egy éve iskolába kellene járnia, de maga elmulasztotta az iskolaköteles időt.

ANYA Magam ellen súlyos vád van? A gondozottnak már egy éve iskolába kellene járnia, de magam elmulasztottam az iskolaköteles időt?

CSÖRE Mi a válasz erre?

Az asszony hallgat.

NAGYSÁGA Mi a válasz erre?

ANYA Kezit csókolom, én azt nem is tudom.

NAGYSÁGA De azt tudja, hogy a gyermek a maga lányával egy évben született? Emlékszik? És a maga lánya már tavaly szeptemberben iskolába ment, most már a második osztályba jár. Igaz?

A Nagysága elveszi az Anyától az üveget.

CSÖRE A Rózsi már tavaly szeptemberben iskolába ment, most már a második osztályba jár. Igaz...

ANYA Hát kezit csókolom, behíjták.

NAGYSÁGA Talán beteg volt a gyerek?

ANYA Igen, kezit csókolom, mindig beteges, olyan kis fejletlen.

CSÖRE Igen, kezit csókolom, mindig beteges vagyok, olyan kis fejletlen.

A Nagysága egy néző kezébe adja az üveget. Halkan beszél, hogy Csöre ne hallja.

NAGYSÁGA Milyen a gyermek értelmi fejlettsége?

ANYA Kis buta az, kis hülye. Sose lesz abból ember.

CSÖRE Kis buta, kis hülye. Sose lesz belőlem ember.

Nagysága odalép az üveg elé, lehajol hozzá. Édeskésen mondja.

NAGYSÁGA Gyere ide, kislányom. Kis Árvácska, ne félj tőlem. Tudod, hogy te vagy a kis Árvácska?

Az a legszebb kis virág tavasszal, te is olyan szép kis virág vagy, no gyere hozzám, kis Árvácska!

CSÖRE Én nem vagyok árvácska.

NAGYSÁGA Hát mi vagy?

CSÖRE Csöre.

NAGYSÁGA Mi?

CSÖRE Csöre.

NAGYSÁGA Dehogy, a te neved: Árvácska. Állami Árvácska. Az van beírva a nevednek, te vagy a kis Állami Árvácska.

14. jelenet - Babák

Egy férfi és egy másik nő lép be. Kiveszik a néző kezéből az üveget. Durván kérdezgetni kezdik, mintha hivatalnokok lennének. Fel-alá járkálnak.

FÉRFI Jöjjön csak ide, kislány! Mondja kislány, van magának édesanyja?

NŐ Mondja csak meg, semmi rosszat nem akarunk!

CSÖRE Nincs.

NŐ Mért nincs?
CSÖRE Nincs. Nem is vót.
FÉRFI Árva?
CSÖRE Nem árva. Állami.
NŐ Mi?
CSÖRE Én nem tudom, csak úgy mondják. „Az a legszebb kis virág tavasszal, én is olyan szép kis virág vagyok...”
FÉRFI És hol lakik?
CSÖRE Otthon.
NŐ Ha nincs anyja, kije van? Mostohája, ugye?
CSÖRE Nem.
FÉRFI Hát mi?
CSÖRE Nem tudom. Akik vernek.
FÉRFI Mért verik?
NŐ Várjon csak kedves, van nálam cukor.

Beledobja a cukorkát a tejes üvegbe.

NŐ No, most mondja meg, mert még ilyet nem is hallottam. Ki gondoskodik magáról?
CSÖRE Nem tudom. A naccsága a ligából.
FÉRFI Ahha. Liga. A szüleiről semmi hír sincs?
NŐ Az édesanyja nem szokta meglátogatni?
FÉRFI Sose látta?
CSÖRE Magának is van kis árvácskája?
NŐ Jaj istenem! Jaj istenem!

A nő felemeli kezét, mintha vessző lenne benne, lesújt vele. Felhangzik a Für Elise, mint egy akadozó gramofon.

Csőre lemászik a dobogóról, odamegy a babákhoz, éleszgeti őket, majd dühében mindegyiket összetöri, feldönti. A végén leül középre és baba-pózba merevedik.

15. jelenet – Karácsony

Karácsonyi készülődés. Nagy, fehér lepedő szeli át középen a teret, mindenki az „asztal” köré ül. Közben ének.

Soha nem volt még,
Ilyen áldott éj,
Az Isten maga néz ránk.
Kicsi jászolban úgy hív, úgy vár
A mi aranyos Jézuskánk.
A boldogság víg napja ez,
Úgy vártunk erre rég,
Szent békét hirdet a Megváltó,
Akit minekünk küld az Ég.

Csőre az asztalon fekszik kiterítve, körülötte vendégsereg ül. Középen az Apa, feltápaszkodik.

FATÉR Hé!... Itt van az üveg. Lóf. Eredj a kocsmába, és hozzál bort! Itt a pénz. Rögtön jönnek a vendégek. Siess! Egyik lábad ott, a másik itt! No, csak eredj, tudod, hol van!

CSÖRE Nem tudom én, hunnan tudnám?

FATÉR A fene egyen meg, te bűdös kölyök, nem voltál elégszer ott pálinkáért? De vigyázz az üvegre, mert ha még egyszer odavágod, s eltörik, haza ne jöjj! Ott van a faluvégen, megleled. Nincs olyan sét.

Csőre elindul a tejes üveggel a kezében. A színpad előterében ül egy alak. Csöngő hallatszik. A férfi elveszi az üveget, helyette a kis piros bögrét adja.

BOROS Hova viszed a bort?

CSÖRE Verőékhez.

BOROS Osztán egyedül gyütté eee? Elbírod ezt a nagy üveget?

CSÖRE Elbírom én.
BOROS Aztán vigyázz, hogy fel ne borujj a setétbe.
CSÖRE Jóéccakát kívánok!

Csőre visszamegy az asztalhoz, lefekszik.

FATÉR No már itt vagy te?
CSÖRE Itt.
FATÉR Csuda, hogy itt vagy.
MUTÉR Most megvacsorázhatsz és lefekhetsz.
CSÖRE Még énhozzám nem is jött a Jézuska.
GYEREK1 Egy ilyen rüheshez menjen a Jézuska?
GYEREK2 Már itt volt a Jézuska, nekem hozott két szép ruhát.
GYEREK3 Egy pár szép cipőt, egy kabátot.
GYEREK4 Három pár fehérneműt meg szalagot.
GYEREK5 Meg sok-sok cukrot.
GYEREK6 Még többet, mint a Mikulás.
GYEREK7 Aj, az semmi, amit a Mikulás tud.
GYEREK8 Jézuska az igazi. Ez a kunszt.
CSÖRE Nekem mit hozott?
GYEREK1 Mit hozott volna egy rongyos államinak!

GYEREK2 Mit bámulsz, te marha, hát még nem láttál ilyet?
CSÖRE Még nem láttam.
MUTÉR Eredj ki innen, nem szabad a karácsonyfa alatt sírni! Eredj, feküdj le!
CSÖRE De én szeretném a jó Jézuskát megvárni, nekem is hoz.
MUTÉR Eredj ki az udvarra, járd körül háromszor a kutat, gyere vissza! Akkor teljesedik, amit kívánsz.

Csőre lemászik az asztalról. Odalépdél az elől ülő férfihoz.

CSÖRE Bácsika!

Ahogy megérinti, a férfi hullaként dől hátra. Csöre megrémül. Hová menjen? Meglátja maga fölött a piros lufit. Odamegy, leszakítja. Letérdel.

CSÖRE Gyere értem, édes jó anyám, vigyél magaddal, már én nem fogok többet megijedni, mert az édesanyának szabad megkötni a gyermeke kezét, és az nem fáj. Te kutya dög, te minék hagytál itt engemet? Miért nem leled meg a kislányodat, hozd a kötelet, köss meg, és vigyél magaddal, mert én senkinek nem hajtottam az ölébe, senkinek se a fejemet!

A kezében lévő vörös lufi leereszt.

Nekem most van gyertyám, gyufám is van, és én gyújtok neked anya. Igazán.

A vendégek felállnak, mindegyik kezében égő csillagszóró van. Sorban állnak, mint az előadás elején. Csöre közepén, kezében a piros bögre. Elhatározza, hogy megissza. De észreveszi, hogy a tej hamuvá vált. A hamut a tejes üvegbe önti.

Felhangzik a dal, közben a szereplők megbontják ruháikat. Mindegyikükön súlyos, vérző sebek kerülnek elő az elegáns ruhák alól.

Az anyja ő szép lányát, anyja ő szép lányát,
Nem magának tartja, nem magának tartja.
Karján felneveli, karján felneveli
Szárnyára ereszti, szárnyára ereszti.
Ő is távol nézi, ő is távol nézi,
Hogy más szidja s veri, hogy más szidja és veri.

Sötét.

¹ Mint az például *Balázs Zoltán* vagy *Mezei Kinga* előadásaiban példaértékű, már a létrejövő produkciók szövegkönyve önmagában zenei fogantatású.

² A világítás tehát az egyetlen külső elem, de *A Nap születése* című Pilinszky-mese színpadi adaptációjában például a fénypultot és kezelőjét is bevontuk a játékba.

³ A diákszínjátszás lehetséges céljainak említésekor hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy jóval értőbb, a komplexebb színházi formák iránt jóval fogékonyabb nézővé lesz az a diák, aki maga is átment egy hasonló innovatív színházi munkafolyamaton.

⁴ Erőtéljes pendítés, melynek révén a húr a fogólaphoz csapódik.

⁵ A *Singspiel* műfajban a prózai és zenei szakaszok nagyjából egyforma súllyal szerepelnek, bár például Mozart *Varázsfuvola* esetében a muzsika jóval felette áll a *Schikaneder* szerzette dialógusoknak.

⁶ Az előbbi esetről a rendező természetesen előzetesen befolyásol(hat)ja a játék ritmusát, de a konkrét folyamatba – jelen nem lévőként – már nem „nyúlhat bele”.

⁷ Nézetem szerint egy play backre épülő zenei folyamat még professzionális helyzetben is halott színházat eredményez, hiszen nem ad módot a kétoldalú, elevenen születő kommunikációra. Egy intelligens karmester/színházi zenész legfontosabb tulajdonsága, hogy a zene keretein belül időt hagy egy-egy frázis kiéneklésére.

⁸ Szerencsére az elmúlt években a magyar színházi életben is születtek olyan minták, melyek innovatív szemléletű megközelítésekkel kimozdították a zenés alapú színtévéket a holtpontról. Gondolok itt elsősorban *Kovalik Balázs* operarendezőire, az Európa legjobb fiatal rendezőjének választott *Balázs Zoltán* előadásaihoz köthető újfajta zenés színpadi formára, *Vidnyánszky Attila* muzsikától inspirált nagyívű rendezői látomásaira, vagy – az alternatív szférából – a *Hólyagcirkusz* társulat egyedi színházi formanyelvére. Ezen alkotók produkcióiról készült írásaimat lásd az *Ellenfény* folyóirat vonatkozó számaiban.

⁹ A diákszínjátszás egésze számára – műfajtól függetlenül – perdöntően fontos a nézőhöz való közelség, hiszen amatőrök lévén a diákok nem vagy csak alig „jönnek át a rivaldán”.

¹⁰ Természetesen ezzel egy pillanatra sem tagadom munkánk folyamat-centrikusságát, csak azt gondolom és hirdetem a rendelkezésekre álló fórumokon, hogy bármilyen amatőr közegben is „megtörténhet” velünk a nagy betűs SZÍNHÁZ.

DRÁMAPEDAGÓGIAI MEGGONDOLÁSOK